

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

ВЛАДІМІРОВА НАТАЛІЯ ПЕТРІВНА

УДК [657.633:657.3] +336.7 (043.3)

**РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В
КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ
ГОСПОДАРЮВАННЯ**

Спеціальність 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Харківському національному економічному університеті імені Семена Кузнеця Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник – кандидат економічних наук, професор

Дікань Лариса Василівна,
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця,
професор кафедри економічного консалтингу.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, доцент

Піхоцький Володимир Федорович,
Рахункова палата України,
начальник Територіального управління Рахункової палати
України по Львівській, Волинській, Рівненській,
Тернопільській, Івано-Франківській та Закарпатській областях
(у м. Львів);

кандидат економічних наук

Олексіч Жанна Анатоліївна,
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»
Сумського державного університету,
асистент кафедри бухгалтерського обліку та оподаткування.

Захист відбудеться «18» жовтня 2017 р. о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради, шифр Д 64.055.02, в Харківському національному економічному університеті імені Семена Кузнеця за адресою: 61166, м. Харків, пров. Інженерний 1-А.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця за адресою: 61166, м. Харків, пров. Інженерний 1-А.

Автореферат розісланий «15» вересня 2017 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н.С. Маркова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Особливістю сучасного етапу розвитку економіки України є її інтегрованість у світовий економічний простір, який знаходиться у складних умовах подолання фінансово-економічної кризи. Остання впливає на зростання загроз як фінансовій безпеці держави в цілому, так і фінансовій безпеці суб'єктів господарювання (ФБ СГ) зокрема.

З метою мінімізації загроз фінансовій безпеці (ФБ) в країні (як на мікрорівні – на рівні суб'єктів господарювання (СГ), так і на макрорівні – на рівні держави) одним із пріоритетних завдань фінансової політики держави є реформування державного фінансового контролю (ДФК). Оскільки саме дієвий та ефективний ДФК має забезпечити належний рівень ФБ, з одного боку, через діагностичні властивості щодо визначення відхилень від норм та здатності визначати законність, доцільність та ефективність формування, розподілу й використання державних фінансових ресурсів, а з іншого – через створення прозорої та результативної системи управління державними фінансами, спрямованої на підвищення добробуту.

Укладення Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, а також прийняття законодавчо-нормативних документів щодо її реалізації, підтверджують прагнення України до набуття статусу кандидата до вступу в ЄС. Це, окрім виконання інших умов, потребує реформування ДФК, передбачаючи приведення діючої вітчизняної моделі функціонування ДФК до її європейського аналога, насамперед, через зміну форм контролю та переважність розвитку такої прогресивної форми ДФК як аудит державних фінансів. Реформування такої базової складової ДФК як державний внутрішній фінансовий контроль (ДФК), яке передбачає впровадження та розвиток внутрішнього контролю (ВК) та внутрішнього аудиту (ВА) суб'єктами державного сектору економіки, гармонізація ВК та ВА із стандартами ЄС з метою підвищення ефективності використання державних фінансів, має вирішальне значення задля забезпечення ФБ держави, визначальною складовою якої є ФБ СГ.

Невідкладного вирішення потребують питання, пов'язані із реформуванням ДФК в контексті забезпечення ФБ СГ. Оскільки саме такі суб'єкти економіки, які за правовим статусом належать до СГ, функціонують у сфері суспільного виробництва, де створюється валовий внутрішній продукт (ВВП), зростання якого забезпечує фінансову незалежність будь-якої держави, а отже й високий рівень ФБ, що в сучасних умовах подолання фінансово-економічної кризи в країні є вкрай важливим.

Теоретико-методологічні засади реформування ДФК в контексті забезпечення ФБ СГ розглядаються в роботах вітчизняних та зарубіжних авторів, таких як: Р. Адамс, А. Аренс, О. Барановський, І. Басанцов, А. Виссер, Л. Дікань, О. Дишкант, Г. Дмитренко, І. Іванова, Л. Івашова, Р. де Конінг, С. Кульпінський, А. Любенко, Й. Мозер, Є. Мних, В. Піхоцький, В. Симоненко, Ю. Слободяник, І. Стефанюк, Н. Шевченко, А. Хмельков, І. Чумакова, О. Шевчук та ін.

У роботах цих авторів розкрито необхідність реформування ДФК в контексті забезпечення ФБ різних суб'єктів господарських відносин. Проте питання, пов'язані з реформуванням ДФК для забезпечення ФБ суб'єктів комерційного

господарювання державного сектору економіки, впровадженням і розвитком ВК та ВА, залишаються недостатньо розробленими як на теоретичному, так і на практичному рівнях.

Актуальність зазначених питань обумовила вибір теми дисертації, визначила об'єкт, предмет, мету і завдання дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота відповідає основним напрямкам наукових досліджень Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця за науково-дослідними темами: «Організація системи фінансового контролю для забезпечення фінансової безпеки підприємства» (номер державної реєстрації 0114U006547), за якою здобувачем розроблено підрозділи «Сутність та економічний зміст фінансової безпеки суб'єктів господарювання», «Оцінка стану організації внутрішнього контролю ТОВ ФІРМА «АНТАРЕС-ЮВ», «Концептуальна модель організації внутрішнього контролю як складової системи фінансового контролю підприємства», «Методичний підхід щодо оцінки ефективності організації внутрішнього контролю промислового підприємства»; «Аналіз та оцінка організації внутрішнього контролю суб'єктів господарювання» (номер державної реєстрації 0116U005218), за якою здобувачем розроблено підрозділ «Оцінка рівня фінансової безпеки суб'єктів господарювання».

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційної роботи полягає у розвитку теоретичних положень, розробленні методичних підходів і практичних рекомендацій, спрямованих на вдосконалення реформування державного фінансового контролю в контексті забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання.

Відповідно до визначеної мети в роботі поставлено такі завдання:

розвинути понятійно-категоріальний апарат реформування ДФК та визначити взаємозв'язок ДФК із ФБ СГ;

визначити фінансово-економічний зміст ФБ СГ та уточнити її класифікацію; сформувати концептуальні положення реформування ДФК в контексті забезпечення ФБ СГ;

визначити стан реформування ДФК в контексті забезпечення ФБ СГ; розробити методичний підхід до оцінки рівня ФБ СГ;

розробити науково-методичні положення з впровадження ВА як інструменту ДФК в систему відносин його учасників в контексті забезпечення ФБ СГ;

обґрунтувати науковий підхід до впровадження ВА в діяльність СГ в контексті забезпечення їх ФБ.

Об'єкт дослідження – процес реформування ДФК в Україні.

Предмет дослідження – теоретичні положення, методичні підходи, методи та інструменти ДФК в контексті забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання державного сектору.

Методи дослідження. Для досягнення визначеної мети і вирішення поставлених у роботі завдань використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: формальної логіки (узагальнення, аналіз (в т.ч. морфологічний аналіз), індукція) та діалектичної логіки (конкретизація), порівняння, описовий метод – для узагальнення теоретичних моделей, розкриття сутнісних і типологічних характеристик ДФК та ФБ СГ; графоаналітичний і порівняльний

методи – для дослідження стану реформування ДФК в контексті забезпечення ФБ СГ; системний підхід – для обґрунтування сутності ДФК та ФБ СГ; кластерного аналізу – для виокремлення статистично однорідних груп суб'єктів господарювання при визначенні рівнів їх ФБ; нечіткої логіки – для побудови комплексного індикатора оцінки рівня ФБ; експоненціальні трендові моделі – для побудови прогнозних моделей рівня ФБ СГ; аналізу ієрархій – для побудови інтегрального індикатора оцінки рівня ФБ СГ; графічний – для наочного зображення результатів дослідження і схематичної побудови теоретичних та практичних положень дисертації.

Теоретичною основою дослідження є наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених та фахівців з питань ДФК в контексті забезпечення ФБ СГ. Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативно-правові документи з питань ДФК взагалі та ВА зокрема, дані Державної служби статистики України, науково-дослідних центрів, статистична звітність окремих СГ.

Наукова новизна одержаних результатів дисертаційної роботи полягає в розробленні й обґрунтуванні теоретико-методичного забезпечення та практичних пропозицій щодо подальшого реформування державного фінансового контролю в контексті забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання. Основні результати, що містять елементи наукової новизни, полягають у такому:

удосконалено:

методичний підхід до оцінки рівня фінансової безпеки суб'єктів господарювання, який, на відміну від існуючих, полягає у: поєднанні методів кількісного нечіткого та якісного аналізу шляхом побудови відповідно комплексного та інтегрального індикаторів оцінки рівня фінансової безпеки суб'єктів господарювання з урахуванням при побудові останнього показників, що характеризують стан державного фінансового контролю суб'єктів господарювання; виокремленні рівнів фінансової безпеки суб'єктів господарювання (високий, середній низький), виходячи з таких лінгвістичних характеристик її стану як «нормальний», «задовільний» та «критичний», що дозволяє в умовах реформування державного фінансового контролю визначити не тільки фінансову стабільність суб'єктів господарювання, а й раціоналізувати напрями використання державних фінансових ресурсів;

науково-методичні положення з впровадження внутрішнього аудиту в систему відносин учасників державного фінансового контролю, відмінність яких полягає у застосуванні внутрішнього аудиту задля своєчасного виявлення загроз на основі результатів-маркерів (кількісних та якісних показників) діагностики рівня фінансової безпеки суб'єктів господарювання, що сприятиме дотриманню законності, цільовому та ефективному використанню державних фінансових ресурсів в процесі реформування ДФК;

науковий підхід до впровадження внутрішнього аудиту в діяльність суб'єктів господарювання державного сектору економіки, відмінністю якого є: впорядкування внутрішнього аудиту діяльності суб'єктів господарювання, яке полягає у залученні до їх внутрішнього аудиту державних аудиторів; врахуванні критерію фінансової суттєвості операцій при визначенні стратегічних і тактичних ризиків фінансової безпеки суб'єктів господарювання, що дає можливість виявити шляхи підвищення ефективності ДФК за рахунок фінансових резервів результативності внутрішнього аудиту суб'єктів

господарювання в частині запобігання або відшкодування сум фінансових порушень, виявлених внутрішніми аудиторами;

дістало подальшого розвитку:

понятійно-категоріальний апарат реформування державного фінансового контролю через встановлення логічного взаємозв'язку між базовими категоріями і поняттями, зокрема: «фінанси», «державний фінансовий контроль» та «фінансова безпека суб'єкта господарювання», відмінністю якого є врахування сутнісних ознак останніх (а саме - впливу на сферу фінансових відносин), що дозволяє розширити класифікаційні ознаки фінансової безпеки суб'єктів господарювання;

класифікаційні ознаки фінансової безпеки суб'єкта господарювання через введення нових теоретично обґрунтованих і практично значущих ознак: «функціональна здатність ДФК діагностувати ФБ СГ» та «прогнозування рівнів очікуваних з боку ДФК результатів», що забезпечує розвиток інструментарію державного фінансового контролю в процесі його реформування щодо зміни параметрів потоків державних фінансових ресурсів;

концептуальні положення реформування державного фінансового контролю в контексті забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання, які, на відміну від існуючих, враховують: усунення узагальнених недоліків, що притаманні державному фінансовому контролю; систематизовані організаційні засади адаптації вітчизняної моделі функціонування системи державного фінансового контролю до європейської моделі його функціонування; законодавчо-нормативне забезпечення розвитку внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту суб'єктів державного сектору (що підлягають реформуванню згідно існуючої в Україні Концепції розвитку Державного внутрішнього фінансового контролю); потребу суб'єктів комерційного господарювання державного сектору у забезпеченні фінансової безпеки, що дозволяє визначити напрями системного реформування державного фінансового контролю в контексті забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання.

Практичне значення результатів роботи полягає в доведенні до рівня практичних рекомендацій обґрунтованих теоретичних положень та розроблених науково-методичних підходів і положень щодо реформування ДФК в контексті забезпечення ФБ СГ. Наукові результати дисертаційної роботи, що мають прикладний характер, знайшли практичне застосування в діяльності: АК «Харківобленерго» (довідка № 01-6653 від 07.09.2016 р.), де впроваджено методичний підхід до оцінки рівня ФБ СГ, який поєднує методи кількісного та якісного аналізу та дозволяє співставити рівень ФБ СГ і стан їх фінансової дисципліни; Держфінінспекції в Харківській області (довідка № 20-09-25-14/6273 від 13.09.2016 р.), де застосовано методичні рекомендації щодо впровадження інструментів ДФК в діяльність СГ з урахуванням їх рівня ФБ, що дає можливість виявити шляхи підвищення ефективності ДФК та оптимізувати фінансові потоки СГ; КПТМ «Криворіжтепломережа» (довідка № 2475/01 від 15.09.2016 р.), у якому застосовано науково-методичний підхід до впровадження ВА (як одного з інструментів ДФК) в діяльність СГ задля забезпечення ФБ останніх, який враховує складові забезпечення ФБ СГ, що дозволяє своєчасно діагностувати загрози ФБ СГ та сприяє економному, ефективному та результативному управлінню державними фінансами. Викладені в дисертації розробки використовуються в навчальному процесі Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця при викладанні навчальних дисциплін «Державний

фінансовий контроль» під час підготовки фахівців освітнього ступеня «бакалавр» напряму підготовки 6.030509 «Облік і аудит», «Державний аудит» при підготовці фахівців освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 8.03050901 «Облік і аудит» (довідка № 16/86-04Д-295/1 від 05.09.2016 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаною науково-дослідною роботою, всі результати якої одержані безпосередньо автором і знайшли відображення в наукових публікаціях. Особистий внесок здобувача в роботах, які виконано у співавторстві, наведено у списку опублікованих праць за темою дисертації.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і висновки, викладені в дисертації, доповідалися на 10 науково-практичних конференціях, зокрема: Международной научно-практической конференции профессорско-преподавательского состава и аспирантов «Актуальные проблемы инновационного развития экономики» (Росія, м. Белгород, 2014 р.); The 1st International Academic Conference «Science and Education in Australia, America and Eurasia» (Австралія, м. Мельбурн, 2014 р.); II Міжнародній науково-практичній конференції «Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики» (м. Харків, 2014 р.); IV Всеукраїнській науково-практичній конференції «Сучасні проблеми фінансового моніторингу» (м. Харків, 2015 р.); Міжнародній науково-практичній конференції молодих учених та студентів «Розвиток європейського простору очима молоді: економічні, соціальні та правові аспекти» (м. Харків, 2015 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні проблеми управління підприємствами в умовах глобалізації та інтернаціоналізації: теорія, практика» (м. Одеса, 2015 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Соціально-економічний розвиток держави: досвід, проблеми, перспективи» (м. Київ, 2015 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Шляхи стабілізації фінансово-економічного стану країни» (м. Львів, 2015 р.); Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції, присвяченій видатному вченому-економісту О. Г. Ліберману «Конкурентоспроможність та інновації: проблеми науки та практики» (м. Харків, 2015 р.); Міжнародній науковій конференції «Економічний розвиток і спадщина Семена Кузнеця» (м. Харків, 2016 р.).

Публікації результатів досліджень. Основні результати і висновки дисертації знайшли відображення в 20 наукових працях загальним обсягом 22,03 ум.-др. арк., з яких дисертанту належить 8,46 ум.-др. арк.; серед яких розділи у 2 монографіях, 8 статей (з них 4 – у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз) та 10 публікацій за матеріалами конференцій, які містять основні результати дисертації.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків загальним обсягом 303 сторінки (12,62 авт. арк). Текст дисертації включає 22 таблиці (з них 6 займають 9 повних сторінок), 46 рисунків (з яких 12 розміщено на 12 повних сторінках), 12 додатків, що займають 70 сторінок, список використаних джерел налічує 226 найменувань і подано на 25 сторінках. Основний текст дисертації становить 208 сторінок (8,67 авт. арк.).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, сформовано мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, визначено наукову новизну і практичне значення одержаних результатів.

У **першому розділі** – «**Теоретичні засади реформування ДФК в контексті забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання**» – розвинуто понятійно-категоріальний апарат реформування ДФК та визначено взаємозв'язок ДФК із ФБ СГ; визначено фінансово-економічний зміст ФБ СГ та уточнено її класифікацію; сформовано концептуальні положення реформування ДФК в контексті забезпечення ФБ СГ.

На підставі аналізу поглядів учених та узагальнення підходів до визначення понять «контроль» та «ДФК» зроблено висновок про відсутність єдиної точки зору щодо визначення поняття «ДФК», а також виявлено, що у вітчизняних чинних законодавчо-нормативних актах відсутнє трактування останнього. У дисертації уточнено визначення поняття «ДФК», під яким розуміється система безупинних контрольних дій з боку органів державного управління (переважно, законодавчої та виконавчої гілок влади) за функціонуванням всіх суб'єктів фінансових відносин, з метою забезпечення законності, доцільності та ефективності формування, розпорядження і використання державних фінансових ресурсів. Доведено, що в сучасних умовах розвитку вітчизняної економіки доцільно розглядати сутність ДФК відповідно до сфери дії останнього (об'єкта), що підкреслює важливість та вагомість «фінансової складової» в досліджуваному понятті у порівнянні з його «управлінською (адміністративною) складовою». Останнє дозволило сформулювати підґрунтя задля встановлення взаємозв'язку між категоріями «фінанси», «ДФК» та «ФБ СГ», що, в свою чергу, забезпечило подальший розвиток системи класифікаційних ознак ФБ СГ та удосконалення інструментарію ДФК на етапі прийняття організаційних рішень щодо зміни параметрів потоків державних фінансових ресурсів. Взаємозв'язок між категоріями «фінанси», «ДФК» та «ФБ СГ» встановлено на основі побудови логічного ланцюга понять: «фінанси» – «фінанси держави» – «фінансова система держави» – «фінансові ресурси держави» – «фінансовий контроль в державі» – «ДФК» – «ФБ держави» – «ФБ СГ» (рис. 1).

Визначення взаємозв'язку зазначених понять сприяло обґрунтуванню авторської позиції щодо визначення сутності ФБ СГ наступним чином: ФБ СГ – це складова економічної безпеки СГ, яка визначає фінансовий стан СГ щодо його збалансованості та стійкості (на основі системи оцінювання відповідних показників) з метою своєчасного виявлення і протидії зовнішнім та внутрішнім загрозам реалізації фінансових інтересів власників, а також формування потенціалу задля забезпечення сталого розвитку СГ та досягнення основної мети його діяльності. Запропоноване визначення поняття ФБ СГ дозволило уточнити мету останнього стосовно: забезпечення захисту від зовнішніх та внутрішніх загроз та формування передумов для сталого розвитку СГ. У дисертації визначено економічний зміст ФБ СГ на основі розгляду класифікації. Доведено доцільність розширення існуючих класифікаційних ознак ФБ СГ за рахунок введення таких: «функціональна здатність ДФК діагностувати ФБ СГ» та «прогнозування рівнів очікуваних з боку ДФК результатів». Урахування запропонованих ознак сприяє посиленню діагностичної функції ДФК стосовно визначення рівня ФБ СГ на основі аналізу зовнішніх та внутрішніх викликів та загроз, які здатний виявляти ДФК, задля забезпечення ефективного використання державних фінансів.

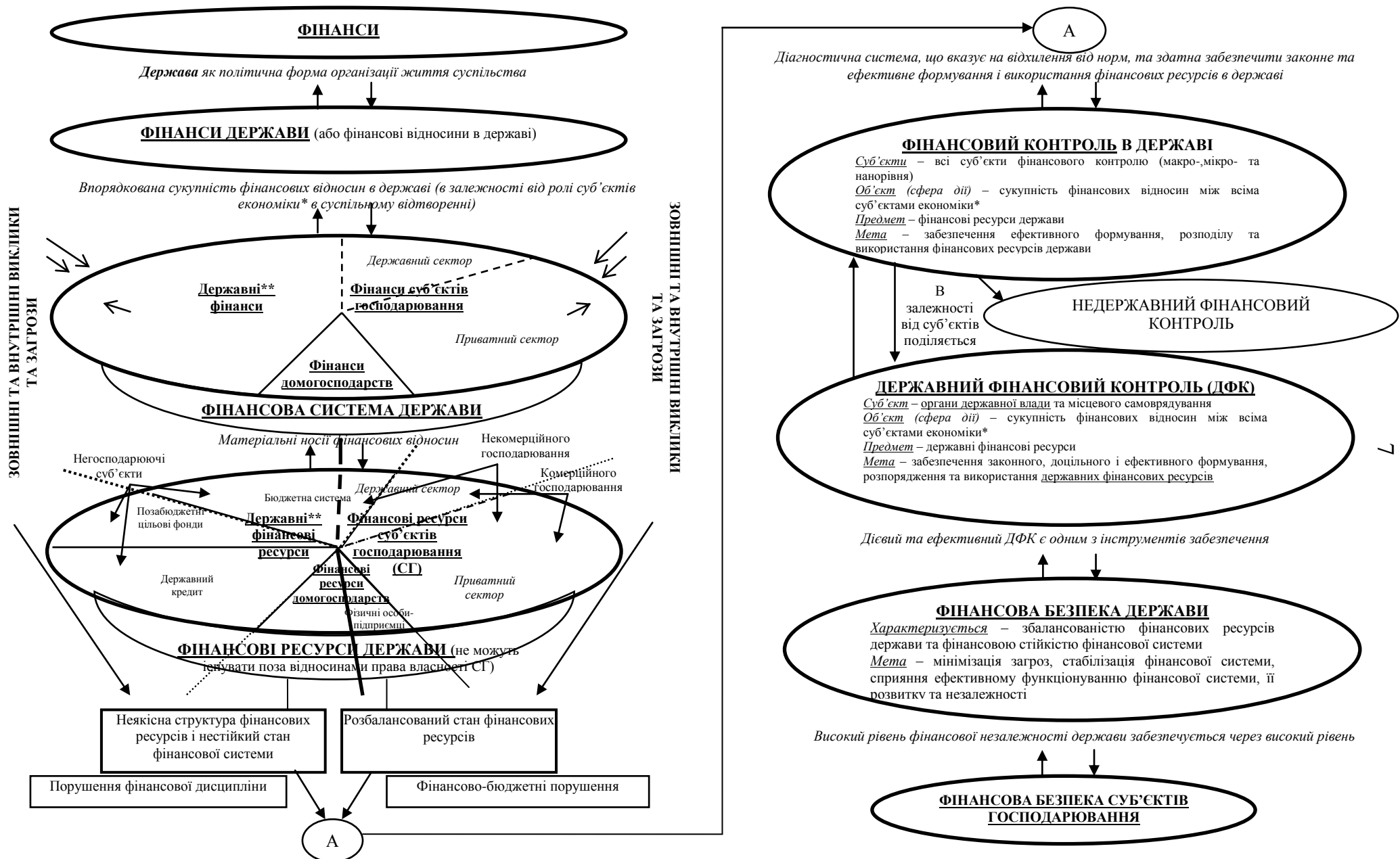

Рис. 1. Схема взаємозв'язку між категоріями «фінанси», «ДФК» та «фінансова безпека суб'єктів господарювання»

* поділ суб'єктів економіки на даній схемі на такі, як держава (в особі органів державної влади та місцевого самоврядування), суб'єкти господарювання (СГ) та домогосподарства, виконано з метою наближення теоретичних положень до діючої практики організації фінансових відносин в Україні

** поняття «держава» на даній схемі використовується, з одного боку, як політична форма організації суспільства (як суспільний інститут) та, з іншого боку, поняття «держава» (як органи державної влади та місцевого самоврядування) використовується як суб'єкт економіки (економічних (господарських) відносин), що має право власності (яке делеговане суспільством) на відповідні фінансові ресурси

Задля визначення системи забезпечення ФБ СГ як комплексу взаємоузгоджених елементів, у роботі уточнено сутність поняття «забезпечення ФБ СГ», під яким розуміється системний процес, спрямований на досягнення максимальної збалансованості та стійкості фінансового стану СГ на основі використання фінансових інструментів, методів та форм аналізу, оцінки інформації про зовнішні та внутрішні загрози та контролю (аудиту), за допомогою координації управлінських дій та узгодження з основною метою діяльності СГ.

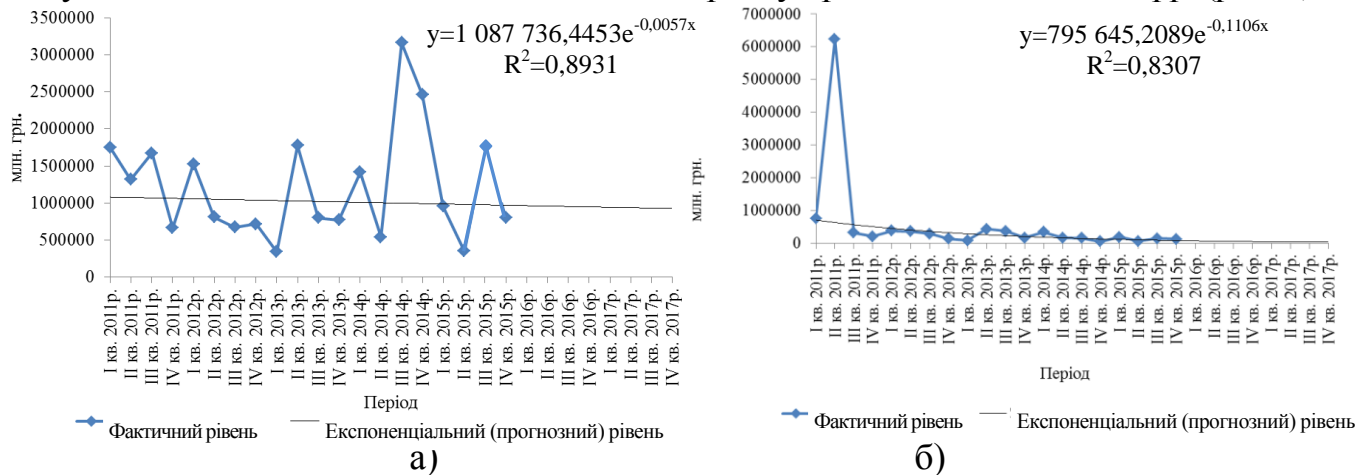
На підставі узагальнення недоліків, що притаманні ДФК України на сучасному етапі його розвитку (враховуючи потребу в забезпеченні ФБ СГ), основ побудови європейської моделі функціонування ДФК, до якої адаптується в процесі реформування вітчизняна модель функціонування ДФК, та аналізу законодавчо-нормативного забезпечення ВК та ВА суб'єктів державного сектору (що підлягають реформуванню згідно існуючій в Україні Концепції розвитку ДВФК), а також визначення серед останніх тих, які належать до СГ та мають потребу в забезпеченні ФБ з боку ДФК, в роботі обґрунтовано концептуальні положення реформування ДФК в контексті забезпечення ФБ СГ. Сутність концептуальних положень полягає у такому: 1) формування теоретичної бази в сфері ДФК, особливо в частині визначення понять: «ДФК» та «система ДФК», а також в частині визначення мети, завдань, об'єкта, предмета, суб'єктів, функцій, принципів, видів, форм, методів, технології, інформації, системи комунікацій та забезпечення ДФК з урахуванням потреби в забезпеченні ФБ СГ з боку ДФК; 2) імплементація законодавчо-нормативної бази в сфері ДФК до міжнародних та європейських стандартів та норм, а також розробка єдиного концептуального документу щодо розвитку ДФК в контексті забезпечення ФБ СГ; 3) розробка вітчизняних стандартів в сфері ДФК; 4) законодавче розмежування повноважень державних контролюючих органів щодо проведення контрольних заходів у фінансовій сфері (перш за все, Рахункової палати України (РПУ) та Державної аудиторської служби України (ДАСУ)) задля забезпечення ФБ СГ; 5) удосконалення інформаційно-комунікаційного, фінансового, матеріально-технічного та кадрового забезпечення розвитку ДФК в контексті забезпечення ФБ СГ; 6) посилення профілактичної та діагностичної функцій ДФК, тобто його переорієнтація на попередження та припинення фінансово-бюджетних порушень, своєчасне виявлення загроз ФБ та дагностування рівня ФБ СГ; 7) удосконалення організаційного та методичного забезпечення аудиту державних фінансів, який здійснюють основні суб'єкти ДФК - РПУ (фінансовий аудит та аудит ефективності) та ДАСУ (державний фінансовий аудит) при перевірці СГ, особливо в частині посилення аналітичного інструментарію щодо оцінки фінансового стану СГ; 8) удосконалення організаційно-методичного забезпечення ВК та ВА державних установ, що сьогодні частково фінансуються з бюджету (та за правовим статусом належать до некомерційних СГ), особливо в напрямі підвищення рівня системного фінансового аналізу як запоруки ефективного, економного та результативного використання державних фінансових ресурсів; 9) сприяння реформам в сфері корпоративного управління та управління державною власністю, особливо в частині удосконалення організаційно-методичного забезпечення ВК та в частині впровадження ВА на державних підприємствах та інших комерційних СГ державного сектору економіки.

У другому розділі – «Стан реформування державного фінансового контролю в контексті забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання» – проаналізовано стан реформування ДФК в контексті забезпечення ФБ СГ.

У результаті аналізу сучасного стану ДФК визначено, що за період 2011-2015 рр. обсяг фінансових правопорушень, що призводять до втрат фінансових і матеріальних

ресурсів, в державному секторі поступово зменшувався. Так, протягом 2011 року було виявлено порушень, які призвели до втрат фінансових і матеріальних ресурсів, на загальну суму понад 5,4 млрд. гривень, у 2012 та у 2013 роках ця сума зменшилася майже у 1,5 рази та становила близько 3,7 млрд. грн. У 2014 році обсяг таких правопорушень зріс удвічі та склав майже 7,6 млрд. грн. Проте вже у 2015 році сума виявлених фінансових правопорушень склала майже 3,9 млрд. гривень.

Загалом тенденцію до зниження сум порушень, які призвели до втрат фінансових і матеріальних ресурсів, а також сум усунутих фінансових порушень підтверджують побудовані за допомогою експоненціального тренду прогнози на 2016-2017 рр. (рис. 2).

у – прогнозна сума виявлених (а) та усунутих (б) фінансових порушень, що призводять до втрат фінансових і матеріальних ресурсів, млрд. грн.

x- період прогнозу

Рис. 2. Експоненціальний тренд суми виявлених фінансових порушень, що призводять до втрат фінансових і матеріальних ресурсів

Побудовані прогнозні моделі є адекватними (коефіцієнт детермінації – $R^2 = 0,7931$ та $R^2 = 0,8307$ відповідно для прогнозу виявлених й усунутих фінансових порушень, що призводять до втрат фінансових й матеріальних ресурсів). Застосування побудованих моделей дозволить передбачити можливі обсяги фінансових порушень, що призводять до втрат фінансових і матеріальних ресурсів, та забезпечити дієвість ДФК.

Визначено, що процеси реформування, які реалізуються в сфері ДФК, а саме: впровадження в діяльність ДАСУ держаного фінансового аудиту та ДВФК в частині ВК й ВА, їх гармонізація – починаючи з 2012 року знайшли своє втілення в роботі Центральних органів виконавчої влади (ЦОВВ), обласних державних адміністрацій (ОДА) та інших розпорядників бюджетних коштів, що свідчить про необхідність подальшого реформування ДФК й у СГ державного сектору економіки.

Як довели результати дослідження аналітичних та статистичних звітів ДАСУ, упродовж 2011-2015 рр. за результатами державних фінансових аудитів бюджетних програм, місцевих бюджетів та діяльності СГ державного сектору економіки загальні обсяги надходжень коштів внаслідок врахування пропозицій та рекомендацій державних аудиторів склала понад 18,9 млн. грн, з яких 1,4 млн. грн надійшло до державного бюджету, 15,7 млн. грн - до місцевих бюджетів усіх рівнів та майже 1,8 млн. грн – безпосередньо СГ.

Також у 2012 році за результатами проведених ЦОВВ ВА, виявлено факти фінансових правопорушень на загальну суму понад 2 млрд. грн. У 2013 році сума виявлених підрозділами ВА ЦОВВ порушень збільшилася на 57,5 млн. грн. У 2015 році в структурі виявлених порушень, найбільша питома вага припадає на незаконні витрати,

яких виявлено на суму 1462,6 млн. грн. (60%), і недоотримання фінансових ресурсів – 638,0 млн. грн. (27%). Що стосується виявлених фінансових порушень в ОДА, то у 2015 році за результатами ВА виявлено 726,3 млн. грн. порушень, в тому числі 303,3 млн. грн. таких, що призвели до втрат (збитків) фінансових і матеріальних ресурсів.

У дисертаційній роботі на підставі узагальнення діючого нормативного забезпечення та робіт провідних вчених виокремлено основні індикатори ФБ держави, їх порогові значення та проаналізовано їх динаміку (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка основних індикаторів рівня ФБ держави

Індикатор	Роки					Порогові значення індикаторів*, %
	2011	2012	2013	2014	2015	
Рівень монетизації економіки, % до ВВП	51,80	54,70	62,30	61,00	60,10	НП – 50; НО – 70; ВО – 120; ВП – 175.
Рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет, %	1,93	1,97	1,85	2,71	5,90	НП – 25; НО – 30; ВО – 32; ВП – 36,5.
Відношення дефіциту бюджету, % до ВВП	14,44	30,40	35,30	59,23	49,83	НП – 5,0; НО – 3,0; ВО – 2,0; ВП – 1,0
Обсяг трансфертів з державного бюджету щодо ВВП, %	58,41	71,62	63,94	86,87	130,44	НП – 10; НО – 6; ВО – 4; ВП – 3.
Рівень тінізації доходів зведеного бюджету, %	34,00	34,00	35,00	41,00	47,00	НП – 7; НО – 5; ВО – 3,5; ВП – 2
Індекс споживчих цін, приріст за рік (% , рік до року)	104,60	99,80	100,50	124,90	143,30	НП – 12; НО – 10; ВО – 4; ВП – 2.
*НП - нижній поріг; НО - нижнє оптимальне; ВО - верхнє оптимальне; ВП - верхній поріг						

У результаті аналізу зазначених в табл. 1 індикаторів за період 2011-2015 рр. визначено, що рівень монетизації економіки ледве перевищив поріг у 60,0 % тільки у 2013-2015 рр., але це відбулося лише за рахунок зменшення ВВП. За всіма іншими індикаторами, наведеними в табл. 1, простежуються значні відхилення від порогових значень, що свідчить про низький рівень ФБ держави, що підтверджує гіпотезу про низький рівень ФБ СГ, підвищення якого вимагає реформування ДФК.

У роботі проаналізовано стан ВК (ВА) десяти СГ, які за даними Міністерства економічного розвитку і торгівля України входять до ста найбільших підприємств державного сектору економіки. Визначено, що майже на всіх з досліджуваних СГ є відокремлений підрозділ, який займається ВК або ВА СГ. Проте наявність таких підрозділів не сприяла зниженню обсягів фінансових правопорушень.

Так, станом на 01.01.2016р. за результатами ДФК Державною аудиторською службою виявлено фінансові порушення на Дочірній компанії «Укртрансгаз» ПАТ «НАК «Нафтогаз України» (ПАТ «НАК «Нафтогаз України») на суму 12,5 млн. грн., на ПАТ «Лисичанськвугілля» - 7,5 млн. грн., на ПАТ «Державна продовольчо-зернова корпорація України» (ПАТ «ДПЗКУ») - 2500,0 млн. грн., на ДПАТ «Національна акціонерна компанія «Украгролізинг» (ДПАТ «Украгролізинг») - 342,0 млн. грн., на ПАТ «Укртрансгаз» – 1400,4 млн. грн. на ПАТ «Укргазвидобування» - 1939,9 млн.грн., на ПрАТ «Індар» – 4,0 млн. грн., на ПАТ «Укргідроенерго»- 28,4 млн. грн., на ПАТ «Українське Дунайське пароплавство» - 5,5 млн. грн., на ДП «Укрелектротяжмаш» - 51,4 млн. грн. Більш того, майже на всіх з досліджуваних СГ через брак коштів існує взаємозамінність одних спеціалістів іншими, особливо це стосується працівників бухгалтерії та внутрішніх аудиторів, що знижує об'єктивність та незалежність ВК (ВА).

У дисертації за допомогою експертного ранжування (в якості експертів виступали 10 працівників Держфінінспекції в Харківській області, узгодженість їх думок за

коефіцієнтом конкордації сягає 0,7) встановлено фактори, які є найбільший впливовими на ДФК СГ. До них належать фактори ризику у сфері діяльності СГ, системі бухгалтерського обліку та ВК (ВА) СГ. Значний негативний вплив також здійснюють фактори, пов'язані з попередніми перевітками та контрагентами СГ. Зазначені фактори враховано при обґрунтуванні рекомендацій щодо вдосконалення ДФК СГ.

У третьому розділі – «Розвиток методичного інструментарію державного фінансового контролю в контексті забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання» – розроблено методичний підхід до оцінки рівня ФБ СГ, розроблено науково-методичні положення з впровадження внутрішнього аудиту як інструменту ДФК в систему відносин учасників ДФК в контексті забезпечення ФБ СГ; обґрунтовано науковий підхід до впровадження ВА в діяльність СГ в контексті забезпечення їх ФБ

У дисертації обґрунтовано, що для забезпечення високого рівня ФБ СГ необхідно здійснювати її діагностику, яку доцільно розглядати як процес спостереження за відповідністю перебігу вектора розвитку ФБ СГ, що дозволить посилити економічний інтерес до забезпечення ФБ СГ і створити сприятливі умови для їх функціонування у процесі реформування ДФК. Для оцінки рівня ФБ СГ розроблено методичний підхід, основні етапи якого наведено на рис. 3.

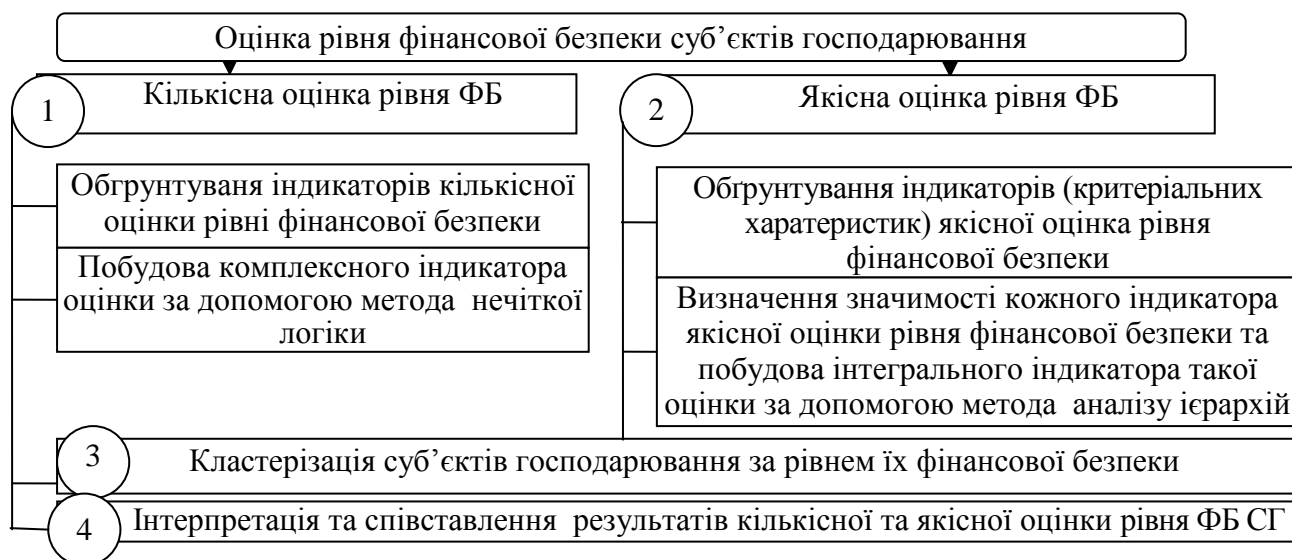

Рис. 3. Послідовність оцінки рівня фінансової безпеки СГ

При кількісній оцінці рівня ФБ СГ доцільно здійснювати обґрунтування її індикаторів. Так, окрім коефіцієнтів швидкої ліквідності, кредитоспроможності, іммобілізації власного капіталу, оборотності запасів та дебіторської заборгованості, запропоновано використовувати коефіцієнт Бівера, який дозволить провести експрес-аналіз фінансового стану СГ, виявити тенденції формування незадовільної структури балансу, що уможливить розроблення випереджувальних заходів, спрямованих на підтримку й забезпечення ФБ СГ.

Кількісну оцінку рівня ФБ СГ проведено для 10 суб'єктів господарювання за період 2011-2015 рр. шляхом побудови комплексного індикатора за допомогою метода нечіткої логіки. В роботі обґрунтовано рівні ФБ СГ – високий, середній, низький, - яким відповідають лінгвістичні характеристики її стану - нормальний, критичний, загрозливий.

Побудований комплексний індикатор кількісної оцінки рівня ФБ СГ, їх кластеризація методом *k*-середніх за комплексним індикатором оцінки рівня ФБ СГ та інтерпретація результатів наведені в табл. 2. За результатами проведеної оцінки рівня ФБ СГ (табл. 2) встановлено, що за період 2011-2015 рр. на п'яти з десяти досліджуваних СГ

домінує загрожуючий стан ФБ СГ. Критичний стан ФБ притаманний ПрАТ «Індар», нормальний - ПАТ «НАК «Нафтогаз України», ДПАТ «Укргролізинг», ПАТ «Укргазвидобування» та ДП «Укрелектротяжмаш».

Таблиця 2

Динаміка комплексного індикатора оцінки рівня ФБ СГ за 2011-2015 рр.

Суб'єкт господарювання	2011р.	2012р.	2013р.	2014р.	2015р.	Номер кластеру та рівень ФБ СГ	Стан ФБ СГ
ПАТ «НАК «Нафтогаз України»	0,1454	0,0376	0,0405	0,0455	0,1291	1, високий	нормальний
ПАТ «Лисичанськ-вугілля»	0,0449	0,0283	0,0294	0,0288	0,0362	3, низький	загрожуючий
ПАТ «Державна продовольчо-зернова корпорація України»	0,0420	0,0330	0,0265	0,0425	0,0364	3, низький	загрожуючий
ДПАТ «Укргролізинг»	0,1646	0,1575	0,0456	0,1414	0,1213	1, високий	нормальний
ПАТ «Укртрансгаз»	0,0177	0,0178	0,0221	0,0281	0,0202	3, низький	загрожуючий
ПАТ «Укргазвидобування»	0,0274	0,0344	0,0350	0,1359	0,1440	1, високий	нормальний
ПрАТ «Індар»	0,1388	0,3514	0,1444	0,2974	0,1531	2, середній	критичний
ПАТ «Укргідроенерго»	0,0236	0,0203	0,0162	0,0225	0,0232	3, низький	загрожуючий
ПАТ «Українське Дунайське пароплавство»	0,1199	0,0398	0,0384	0,0365	0,0333	3, низький	загрожуючий
ДП «Укрелектротяжмаш»	0,0414	0,0420	0,1217	0,1206	0,1192	1, високий	нормальний

Якісну оцінку рівня ФБ СГ проведено за допомогою метода аналізу ієрархій. У роботі обґрунтовано індикатори (критеріальні характеристики) якісної оцінки рівня ФБ СГ, а саме: обсяги фінансових ресурсів; джерела формування фінансових ресурсів; співвідношення доходів і витрат; співвідношення обсягів внутрішніх і зовнішніх джерел формування фінансових ресурсів; рівень фінансового ризику та обсяги формованого прибутку; наявність резервів і здатність СГ швидко забезпечити мобілізацію фінансових внутрішніх джерел; гнучкість системи фінансового планування; наявність виявлених фінансово-бюджетних порушень; наявність усунутих фінансово-бюджетних порушень; кількість об'єктів контролю. Визначено значущість кожного індикатора якісної оцінки рівня ФБ СГ (в якості експертів виступали 10 працівників Держфінінспекції в Харківській області, узгодженість їх думок за коефіцієнтом конкордації сягає 0,98) та розраховано інтегральні індикатори такої оцінки. Динаміка інтегрального індикатора, побудованого в результаті якісної оцінки рівня ФБ досліджуваних СГ за 2011-2015 рр., їх кластеризація методом *k*-середніх за інтегральним індикатором оцінки рівня ФБ СГ та інтерпретація отриманих результатів наведена в табл. 3

Таблиця 3

Динаміка інтегрального індикатора оцінки рівня ФБ СГ за 2011-2015 рр.

Суб'єкт господарювання	2011р.	2012р.	2013р.	2014р.	2015р.	Номер кластеру та рівень ФБ СГ	Стан ФБ СГ
ПАТ «НАК «Нафтогаз України»	0,6459	0,1766	0,4354	0,0806	0,5321	1, високий	критичний
ПАТ «Лисичанськ-вугілля»	0,6999	0,3162	0,2623	0,2206	0,3454	2, середній	критичний
ПАТ «Державна продовольчо-зернова корпорація України»	0,4005	0,2616	0,2010	0,2766	0,1785	3, низький	загрожуючий
ДПАТ «Укргролізинг»	0,4703	0,3481	0,1865	0,8022	0,4356	3, низький	нормальний
ПАТ «Укртрансгаз»	0,4316	0,5353	0,2768	0,3185	0,5402	2, середній	нормальний
ПАТ «Укргазвидобування»	0,2392	0,1346	0,2191	0,3343	0,1635	3, низький	загрожуючий
ПрАТ «Індар»	0,2304	0,3414	0,2252	0,2354	0,2528	3, низький	загрожуючий
ПАТ «Укргідроенерго»	0,2539	0,1769	0,0781	0,2425	0,0549	3, низький	загрожуючий
ПАТ «Українське Дунайське пароплавство»	0,8174	0,3560	0,4785	0,2181	0,0325	2, середній	критичний
ДП «Укрелектротяжмаш»	0,7488	0,4423	0,6224	0,3892	0,2612	2, середній	нормальний

Результати проведеної якісної оцінки рівня ФБ СГ, наведені в табл. 3, також свідчать про домінування достатньо низького рівня ФБ досліджуваних СГ. Якщо порівняти результати кількісної та якісної оцінки рівня ФБ СГ, можна простежити певні невідповідності, що є закономірним та відповідає дійсності, оскільки якісні індикатори оцінки ФБ СГ, на відміну від кількісних, дозволяють визначити не тільки фінансову стабільність СГ, а й оцінити його фінансову стратегію з урахуванням критеріальних характеристик, що характеризують стан ДФК в системі забезпечення ФБ СГ.

Отримані результати кількісної та якісної оцінки рівня ФБ СГ підтверджують висунуту гіпотезу про пряму залежність між рівнем ФБ СГ та рівнем ФБ держави.

У роботі розроблено науково-методичні положення з впровадження ВА в систему відносин учасників ДФК, які наведено на рис. 4. Підґрунтям розроблених положень є визначення поняття «забезпечення ФБ СГ із використанням ВА», а також наступних складових системи забезпечення ФБ СГ державного сектору (система управління на яких є переважно корпоративною) із використанням ВА щодо мети, завдань, функцій, предмету, об'єктів, суб'єктів, методів, принципів, ризиків, загроз.

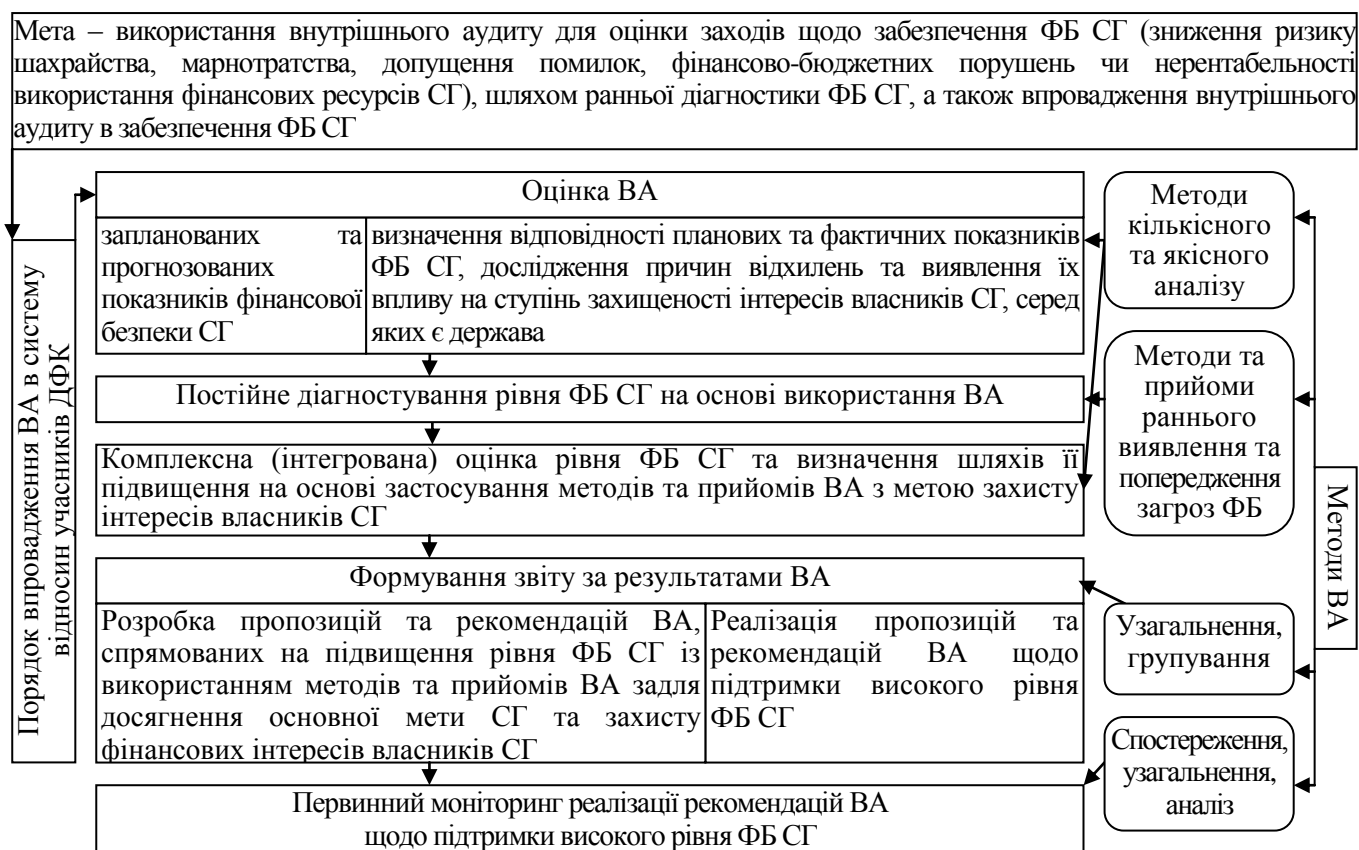

Рис. 4. Науково-методичні положення з впровадження внутрішнього аудиту в систему відносин учасників ДФК

З метою підвищення рівня ФБ СГ, розроблено науковий підхід до впровадження ВА в діяльність СГ державного сектору економіки. Його основними етапами є: 1) визначення необхідності впровадження ВА у діяльність СГ; 2) вибір шляху упорядкування ВА в діяльності СГ, а саме: створенні відділу ВА чи посади внутрішнього аудитора та залучення державного аудитора; 3) оцінка елементів ВК (внутрішнього середовища, управління ризиками, заходи контролю, моніторинг, інформація і комунікація) СГ при діагностиці його ФБ; 4) відбір найбільш ризикованих операцій, що загрожують фінансовій безпеці суб'єкта

господарювання з урахуванням рівня їх фінансової суттєвості; 5) визначення потенційних та реальних загроз СГ з відповідним використанням процедур аналітичного та детального контролю а також SWOT – аналізу; 6) оцінка ефективності ВК в частині забезпечення ФБ СГ; 7) оцінка ефективності впровадження ВА в діяльність СГ.

Визначено, що ефективність ВА передбачає отримання соціального ефекту, який полягає в тому, що за результатами ВА можуть застосовуватися каральні заходи, та економічного ефекту, який полягає в тому, що за результатами ВА забезпечується повернення коштів, використаних не за цільовим призначенням до державного бюджету або СГ.

Так, за допомогою автокореляції спрогнозовано суми можливих відшкодованих фінансових порушень, що можуть призвести до втрат фінансових й матеріальних ресурсів, виявлених ВА, у 2016 та 2017 роках. Побудована регресійна динамічна модель є такою:

$$y_t = 0,5750 + 0,6015y_{t-1} \quad (1)$$

y_t – прогнозна сума відшкодованих фінансових порушень, що призводять до втрат фінансових і матеріальних ресурсів, виявлених внутрішнім аудитом, млрд. грн;

y_{t-1} – сума відшкодованих фінансових порушень, що призводять до втрат фінансових і матеріальних ресурсів, виявлених внутрішнім аудитом, в попередньому періоді, млрд. грн.;

t – період прогнозу.

Наведена модель є адекватною та значущою, що підтверджується коефіцієнтом детермінації (0,86), критерієм Фішера, значення якого є більшим за табличне, p -рівнем, близьким до нуля.

За допомогою моделі (1) розраховано, що економічний ефект від подальшого впровадження внутрішнього аудиту в діяльність СГ державного сектору економіки на наступні два роки (2016-2017 рр.) для держави буде становити близько 11,33 млн. грн.

Грунтовність та практична прийнятність запропонованих у дисертації методичних підходів і положень підтверджуються результатами їх апробації на досліджуваних СГ.

ВИСНОВКИ

У дисертації вирішено важливе науково-практичне завдання щодо у розвитку теоретичних положень, розроблення методичних підходів і практичних рекомендацій, спрямованих на вдосконалення реформування державного фінансового контролю в контексті забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання.. Основні теоретичні та практичні результати полягають у такому:

1. Розвинуто понятійно-категоріальний апарат реформування ДФК: визначено поняття «ДФК» як система безупинних контрольних дій з боку органів загального державного управління (переважно, законодавчої та виконавчої гілок влади) за функціонуванням всіх суб'єктів фінансових відносин, з метою забезпечення законності, доцільності та ефективності формування, розпорядження і використання державних фінансових ресурсів; встановлено взаємозв'язок між категоріями «фінанси», «ДФК» та «ФБ СГ» на основі побудови логічного ланцюга понять: «фінанси» – «фінанси держави» – «фінансова система держави» – «фінансові ресурси держави» – «фінансовий контроль в державі» – «ДФК» – «ФБ держави» – «ФБ СГ», що дозволить підвищити обґрунтованість заходів реформування ДФК.

2. Доведено, що між поняттями «державний фінансовий контроль» та «фінансова безпека суб'єктів господарювання» існує тісний взаємозв'язок, який використано як

підґрунтя задля уточнення поняття ФБ СГ, яке враховує її ключові сутнісні ознаки щодо сфери фінансових відносин, а також визначає спрямованість ФБ на забезпечення захисту від зовнішніх та внутрішніх загроз, з одного боку, та на формування передумов для сталого розвитку СГ, з іншого. Уточнено класифікаційні ознаки ФБ СГ за рахунок додаткових ознак «функціональна здатність ДФК діагностувати ФБ СГ» та «прогнозування рівнів очікуваних з боку ДФК результатів», що дозволяє розкрити її зміст з урахуванням взаємозв'язку між ДФК та ФБ СГ та сприяє своєчасному виявленню загроз зовнішнього та внутрішнього середовища СГ, попередженню фінансово-бюджетних порушень, здійсненню ранньої діагностики ФБ СГ, що є вирішальним в підвищенні ефективності використання державних фінансів.

3. Сформовано концептуальні положення реформування ДФК в контексті забезпечення ФБ СГ з урахуванням усунення існуючих недоліків, що притаманні ДФК України на сучасному етапі його розвитку, систематизації організаційних засад побудови європейської моделі функціонування ДФК, до якої адаптується в процесі реформування вітчизняна модель функціонування системи ДФК, та результатів аналізу законодавчо-нормативного забезпечення ВК та ВА суб'єктів державного сектору (що підлягають реформуванню згідно існуючої в Україні Концепції розвитку ДВФК), враховуючи потребу в забезпеченні фінансової безпеки СГ. Це дозволяє визначити напрями системного вдосконалення реформування ДФК в контексті забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання.

4. Проаналізовано стан реформування ДФК в Україні за період з 2011 р. по 2015 р. Визначено, що обсяги виявлених та усунутих фінансових правопорушень, а також відшкодування втрат фінансових та матеріальних цінностей поступово зменшувалися. Ці тенденції підтверджуються експоненціальним трендом. Це пов'язано з впровадження в діяльність ДАСУ державного фінансового аудиту та ДВФК в частині ВК й ВА та гармонізації. Проаналізовано стан ВК СГ державного сектору економіки. Виявлено наявність фінансових правопорушень на кожному з досліджуваних СГ, що свідчить про необхідність вдосконалення їх ВА та підвищення рівня ФБ. За допомогою експертного ранжування факторів зовнішнього та внутрішнього середовища виявлено найвпливовіші фактори на ДФК СГ. До них належать фактори ризику у сфері діяльності СГ, системі бухгалтерського обліку та ВК (ВА) суб'єктів господарювання. Їх необхідно враховувати при обґрунтуванні рекомендацій щодо вдосконалення ДФК СГ.

5. Удосконалено методичний підхід до оцінки рівня ФБ СГ, який, на відміну від існуючих, передбачає: розрахунок комплексного індикатора методом нечіткої логіки; побудову інтегрального індикатора методом аналізу ієрархій; кластеризацію та інтерпретацію отриманих результатів. Застосування розробленого методичного підходу довело, що у досліджуваних комерційних СГ державного сектору економіки здебільшого спостерігається низький рівень ФБ, що свідчить про низький стан фінансової дисципліни та потребує впровадження дієвих інструментів ДФК в діяльність СГ.

6. Розроблено науково-методичні положення з впровадження ВА в систему відносин учасників ДФК в контексті забезпечення ФБ СГ, використання яких розширює межі забезпечення ФБ та сприяє захисту фінансових інтересів власників комерційних СГ державного сектору, система управління на яких є переважно корпоративною.

7. Обґрунтовано науковий підхід щодо впровадження ВА в діяльність СГ державного сектору економіки, використання якого дозволяє поетапно впроваджувати ВА в діяльність СГ, обґрунтовувати напрями упорядкування ВА в діяльності СГ, оцінювати елементи ВК СГ в процесі діагностики його ФБ, виявляти найбільш ризиковані

операцій, що загрожують ФБ СГ з урахуванням рівня їх фінансової суттєвості, визначати загрози СГ з відповідним використанням процедур аналітичного та детального контролю, SWOT – аналізу, оцінки ефективності ВК в частині забезпечення ФБ СГ, оцінки ефективності впровадження ВА в діяльність СГ з урахуванням їх сильних та слабких сторін. Це дозволяє виявити шляхи підвищення ефективності ДФК в процесі його реформування та оптимізувати фінансові потоки СГ.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ РОБІТ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії

1. Владімірова Н. П. Оцінка факторів впливу на державний фінансовий контроль суб'єктів господарювання / Н. П. Владімірова // Реформування фінансового контролю в Україні: проблемні питання та напрями їх вирішення : монографія / Л. В. Дікань, О. В. Кожушко, Н. П. Владімірова та ін. ; за заг. ред. канд. екон. наук, професора Л. В. Дікань. – Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. – С. 26-36. *Особистий внесок здобувача полягає у визначенні понять: «ДФК» та «ФБ СГ».*

2. Контроль в бюджетних установах: теорія та практика : монографія / Л. В. Дікань, О. В. Кожушко, Н. П. Владімірова та ін. ; за заг. ред. канд. екон. наук, професора Л. В. Дікань. – Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. – 360 с. *Особистий внесок здобувача полягає в обґрунтуванні теоретичних засад реформування ДФК в контексті забезпечення ФБ СГ.*

Статті у наукових фахових виданнях України

3. Дікань Л. В. Теоретичні засади фінансової безпеки суб'єктів господарювання / Л. В. Дікань, Н. П. Владімірова // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2015. – Вип. 10. – Ч. 3. – С. 140-144. – (Серія «Економічні науки»). *Особистий внесок здобувача полягає у визначенні дефініції «ФБ СГ» та її місця в ФБ держави.*

4. Кривцова Т. О. Сутність державного фінансового контролю в контексті забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання [Електронний ресурс] / Т. О. Кривцова, Н. П. Владімірова // Ефективна економіка. – 2015. – № 2. – Режим доступу до журналу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3837>. *Особистий внесок здобувача полягає у визначенні взаємозв'язку між категоріями «фінанси», «ДФК» та «ФБ СГ», комплексно враховано основні ознаки цих понять, що конкретизувало мету кожного з них.*

5. Владімірова Н. П. Напрями реформування державного фінансового контролю задля забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання / Н. П. Владімірова // Інвестиції: практика та досвід. – 2016. – № 17. – С. 46-52.

6. Владімірова Н. П. Аналіз тенденцій реформування державного фінансового контролю в Україні / Н. П. Владімірова // Причорноморські економічні студії. – 2016. – Вип. 8. – С. 182-186.

Статті у наукових періодичних виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз

7. Владімірова Н. П. Концептуальні основи діагностики фінансової безпеки суб'єктів господарювання / Н. П. Владімірова // Бізнес Інформ. – 2015. – № 10. – С. 383-388 (*RePEc, Index Copernicus, РИНЦ, SIS, Ulrichsweb*).

8. Кожушко О. В. Макроекономічне підґрунття забезпечення фінансової безпеки держави / О. В. Кожушко, Н. П. Владімірова // Проблеми економіки. – 2015. – № 4. – С. 114-119 (*RePEc, Index Copernicus, РИНЦ, EBSCOhost, Ulrichsweb, DOAJ*). *Особистий внесок здобувача полягає у визначенні загроз ФБ держави взагалі та суб'єктів господарювання державного сектора економіки зокрема.*

9. Дікань Л. В. Оцінка рівня фінансової безпеки суб'єкта господарювання / Л. В. Дікань, Н. П. Владімірова // Проблеми економіки. – 2016. – № 3. – С. 159-164 (*RePEc, Index Copernicus, PIIHЦ, EBSCOhost, Ulrichsweb, DOAJ*). *Особистий внесок здобувача полягає у розробці методичного підходу до оцінки рівня ФБ.*

10. Владімірова Н. П. Науково-методичний підхід до впровадження внутрішнього аудиту в систему забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання / Н. П. Владімірова // Бізнес Інформ. – 2016. – № 9. – С. 191-197 (*RePEc, Index Copernicus, PIIHЦ, SIS, Ulrichsweb*).

Матеріали наукових конференцій

11. Владімірова Н. П. Роль фінансової безпеки в сучасних умовах / Н. П. Владімірова // Актуальные проблемы инновационного развития экономики : тезисы докладов Международной научно-практической конференции профессорско-преподавательского состава и аспирантов (г. Белгород, 8 – 10 апреля 2014 г.). – Белгород : Издательство БУКЭП, 2014. – С. 57-59.

12. Дікань Л. В. Теоретичні засади визначення поняття «фінансова безпека суб'єктів господарювання» / Л. В. Дікань, Н. П. Владімірова // Science and Education in Australia, America and Eurasia: Fundamental and Applied Science : Proceedings of the 1st International Academic Conference (Australia, Melbourne, 23 June 2014). – Melbourne : Melbourne IADCES Press, 2014. – Vol. 1. – P. 379-382. *Особистий внесок здобувача полягає у визначенні поняття «ФБ СГ».*

13. Владімірова Н. П. Финансовая безопасность предприятия: теоретические аспекты вопроса / Н. П. Владімірова // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 25 – 26 вересня 2014 р.). – Х. : НБУ, 2014. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM): кольор.; 12 см. – Систем. вимоги: Pentium; 32 Mb RAM; CD-ROM Windows 98/2000/NT/XP; Adobe Acrobat Reader. – Назва з контейнера.

14. Владімірова Н. П. Сутність державного фінансового контролю / Н. П. Владімірова // Сучасні проблеми фінансового моніторингу : збірник матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Харків, 10 квітня 2015 р.). – Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, ТО Ексклюзив, 2015. – С. 40-44.

15. Владімірова Н. П. Сутність дефініції «контроль» / Н. П. Владімірова // Розвиток європейського простору очима молоді: економічні, соціальні та правові аспекти : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених та студентів (м. Харків, 24 квітня 2015 р.). – Х. : Издательство «НТМТ», 2015. – С. 714-718.

16. Владімірова Н. П. Сутність дефініції «фінансова безпека» / Н. П. Владімірова // Сучасні проблеми управління підприємствами в умовах глобалізації та інтернаціоналізації: теорія, практика : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 27 – 28 березня 2015 р.). – Одеса : ОНУ імені І. І. Мечникова, 2015. – С. 160-163.

17. Владімірова Н. П. Діагностика рівня фінансової безпеки суб'єктів господарювання / Н. П. Владімірова // Соціально-економічний розвиток держави: досвід, проблеми, перспективи : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 23 – 24 жовтня 2015 р.). У 2-х частинах – К. : ГО «Київський економічний науковий центр», 2015. – Ч. 2. – С. 47-50.

18. Владімірова Н. П. Аналіз факторів впливу на державний фінансовий контроль суб'єктів господарювання / Н. П. Владімірова // Шляхи стабілізації фінансово-економічного стану країни : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 23 – 24 жовтня 2015 р.). – Львів : ЛЕФ, 2015. – С. 97-99.

19. Кожушко О. В. Методичний підхід до оцінки рівня фінансової безпеки суб'єктів господарювання / О. В. Кожушко, Н. П. Владімірова // Конкурентоспроможність та інновації: проблеми науки та практики : матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, присвяченої видатному вченому-економісту О. Г. Ліберману (м. Харків, 18 –19 листопада 2015 р.). – Х. : ФОП Лібуркіна Л. М., 2015. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM): кольор.; 12 см. – Систем. вимоги: Pentium; 32 Mb RAM; CD-ROM Windows 98/2000/NT/XP; Adobe Acrobat Reader. – Назва з контейнера. *Особистий внесок здобувача полягає в обґрунтуванні методичного підходу до оцінки рівня фінансової безпеки суб'єктів господарювання.*

20. Кривцова Т. О. Розвиток державного фінансового контролю: європейський досвід / Т. О. Кривцова, Н. П. Владімірова // Економічний розвиток і спадщина Семена Кузнеця : матеріали Міжнародної наукової конференції (м. Харків, 26 –28 травня 2016 р.). – Х. : ФОП Лібуркіна Л. М., 2016. – С. 138-142. *Особистий внесок здобувача полягає в узагальненні основ побудови європейської моделі функціонування ДФК, до якої адаптується в процесі реформування вітчизняна модель функціонування системи ДФК.*

АНОТАЦІЯ

Владімірова Н. П. Реформування державного фінансового контролю в контексті забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. – Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, Харків, 2017.

Дисертаційна робота присвячена розвитку теоретичних положень, розроблено методичних підходів і практичних рекомендацій, спрямованих на вдосконалення реформування державного фінансового контролю в контексті забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання. Розвинуто понятійно-категоріальний апарат реформування державного фінансового контролю та визначено взаємозв'язок державного фінансового контролю з фінансовою безпекою суб'єктів господарювання.

Визначено фінансово-економічний зміст фінансової безпеки суб'єктів господарювання та уточнено її класифікацію. Сформовано концептуальні положення реформування державного фінансового контролю в контексті забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання.

Розроблено методичний підхід до оцінки рівня фінансової безпеки суб'єктів господарювання, що дозволяє співставити рівень фінансової безпеки суб'єктів господарювання та стан їх фінансової дисципліни. Розроблено науково-методичні положення з впровадження внутрішнього аудиту в систему відносин учасників державного фінансового контролю в контексті забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання. Обґрунтовано науковий підхід до впровадження внутрішнього аудиту в діяльність суб'єктів господарювання в контексті забезпечення їх фінансової безпеки. Ґрунтовність запропонованих розробок підтверджено на конкретних прикладах досліджуваних суб'єктів господарювання.

Ключові слова: державний фінансовий контроль, реформування, фінансова безпека суб'єктів господарювання, класифікація фінансової безпеки, концептуальні положення реформування, забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання, фінансова дисципліна, внутрішній аудит, оцінка рівня фінансової безпеки суб'єктів господарювання.

SUMMARY

Vladimirova N. P. Reformation of state financial control in the context of providing of financial safety of economic entities. – The Manuscript.

Thesis for getting a scientific degree of candidate of Economic Sciences, speciality 08.00.08 – money, finance and credit. – Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics, Kharkiv, 2017.

The thesis is devoted to the development of theoretical provisions, the development of methodological approaches and practical recommendations aimed at improving the reformation of state financial control in the context of providing the financial safety of economic entities.

The concept and categorical apparatus of reforming the state financial control is developed in the work: defined the notion of "state financial control" as a system of continuous control actions by the bodies of general state administration (mainly of legislative and executive branches of power) in the operation of all subjects of financial relations, in order to ensure the legality, expediency and effectiveness of the formation, management and use of state financial resources. The relationship between the categories «finance», «state financial control» and «financial safety of economic entities» is determined.

In the thesis the classification features of financial safety of economic entities are clarified due to additional features «the functional capacity of the state financial control to diagnose the financial safety of economic entities» and «forecasting of the levels expected from the state financial control of the results», which allows to reveal its content taking into account the relationship between state financial control and financial safety of economic entities and promotes timely detection of threats external and internal a fair environment of economic entities, prevention of financial and budget violations, implementation of early diagnosis of financial safety of economic entities, which is crucial in improving the efficiency of public finances.

Conceptual provisions of reforming the state financial control in the context of providing the financial safety of economic entities are formed taking into account the elimination of existing deficiencies inherent in the state financial control of Ukraine at the present stage of its development, systematization of organizational principles for the construction of a European model of functioning of the state financial control, which is adapted in the process the domestic model of the functioning of the system of state financial control, and the results of the analysis of legislative and normative providing internal control and internal audit of public sector entities (subject to reform in accordance with the existing Concept of Development of State Internal Financial Control in Ukraine), taking into account the need to ensure financial safety of economic entities. It allows to determine the directions of system improvement of the reform of the state financial control in the context of ensuring financial safety of economic entities.

The thesis analyzes the state of reform of the state financial control in Ukraine for the period from 2011 to 2015. It is determined that the amount of detected, eliminated financial violations and compensation of losses of financial and material values gradually are decreased. These trends are confirmed by an exponential trend. This is due to the introduction in the activities of The State Audit Service of Ukraine of state financial audit

and public internal financial control in terms of internal control and internal audit and harmonization.

The state of internal control of economic entities of the state sector of the economy is analyzed. The existence of financial violations at each of the investigated economic entities is revealed, which testifies to the need to improve their internal audit and increase the level of financial safety. The most influential factors on the state financial control of economic entities by means of expert ranking of factors of the external and internal environment are determined.

The methodical approach to assessing the level of financial safety of economic entities is developed, which allows comparing the level of financial safety of economic entities and the state of their financial discipline. This approach involves: calculation of a complex indicator by the method of fuzzy logic; construction of the integral indicator by the method of analysis of hierarchies; clustering and interpretation of the results. The application of the developed methodological approach proves that in the investigated commercial economic entities of the state sector of the economy, for the most part, there is a low level of financial safety, which indicates the low state of financial discipline and requires the introduction of effective instruments of state financial control in the activities of economic entities.

The scientific and methodological provisions on the implementation of internal audit in the system of relations of participants of the state financial control in the context of ensuring their financial safety of economic entities are developed. These provisions extend the limits of the provision of financial safety and promote the protection of financial interests of owners of commercial entities of the public sector, the management system of which is predominantly corporate.

The scientific approach to the implementation of internal audit in the activity of economic entities in the context of providing their financial safety is substantiated. Its use allows a phased introduction of internal audit in the activities of economic entities, justifies the directions of streamlining internal audit in the entity's activities, assesses the elements of internal control of the economic entity in the process of diagnosing its financial safety, identify the most risky operations that threaten financial safety taking into account the level of their financial significance, determine the threats of the economic entity with the appropriate use of analytical and detailed control, SWOT - analysis evaluating the effectiveness of internal control to ensure the financial safety of the economic entity and evaluation of implementation of internal audit activities of the economic entity based on their strengths and weaknesses. This approach allows us to identify ways to improve the efficiency of state financial control in the process of reforming it and optimize the financial flows of the economic entity.

Circumstantiality of the offered developments is confirmed on the concrete examples of the investigated economic entities.

Keywords: state financial control, reformation, financial safety of economic entities, classification of financial safety, conceptual provisions of reforming, providing of financial safety of economic entities, financial discipline, internal audit, assessment of the level of financial safety of economic entities.

ВЛАДІМІРОВА НАТАЛІЯ ПЕТРІВНА

**РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В
КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ
ГОСПОДАРЮВАННЯ**

Спеціальність 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Підписано до друку 14.09.2017 р. Формат 60x90/16.
Обсяг 0,9 ум.-др. арк. Папір офсетний. Друк різнограф.
Наклад 100 прим. Зам. № 111

Надруковано у центрі оперативної поліграфії ТОВ «Рейтинг»
Свідоцтво про держ. реєстрацію ю.о. АОО № 507350
61022, м. Харків, пров. Соляниківський, 4
Тел. (057) 771-00-92, 771-00-96.